

ЗАХОДИ ЩОДО ПРОТИДІЇ РЕЙДЕРСТВУ ЯК ЗАГРОЗИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

Анотація. Досліджено актуальну проблему рейдерства на вітчизняних підприємствах та запропоновано заходи, покликані сприяти підвищенню ефективності боротьби з цим явищем, яке загрожує економічній діяльності підприємств.

Ключові слова: рейдерство; рейдерські атаки; інформаційна безпека; загроза; підприємство.

MEASURES TO COUNTER RAID AS A THREAT TO THE ACTIVITIES OF ENTERPRISES

Abstract: Examines the current problem of raiding on domestic enterprises and proposes measures to improve the effectiveness of combating this phenomenon, which threatens the economic activity of enterprises.

Keywords: raiding; raider attacks; informational security; threat; enterprise.

В сучасних реаліях рейдерство є суттєвою загрозою для економічної безпеки сучасного українського суспільства як на рівні підприємств, так і на рівні національної безпеки країни. Від нього потерпають як підприємства малого та середнього бізнесу, так і великі корпорації. Рейдерство погіршує інвестиційну привабливість та ускладнює ведення бізнесу в Україні. Головною стратегією для подолання рейдерства є злагоджена боротьба проти нього з боку держави та превентивні заходи забезпечення економічної безпеки підприємств.

Проблемою рейдерства в Україні займаються багато вітчизняних вчених, а саме: Л. Венгер, Б. Андрушків, Т. Бабич, П. Берназ, З. Варналій, С. Васильчик, О. Дічек, З. Живко, К. Каліцінська, М. Колесник, Н. Олексюк, Н. Приймак, Н. Яковенко та інші. Проте на даний час ця проблематика досі залишається актуальною, адже кожне підприємство може в будь-який момент стати об'єктом рейдерської атаки, що є реальною загрозою економіці загалом через можливість руйнації вітчизняного бізнесу, підприємництва і виробництва, посилення напруги в економічному просторі країни.

З рейдерством суб'єкти підприємницької діяльності України зіткнулися вже на початку 90-х рр. ХХ століття, коли на фоні політичної нестабільності, прогалин в законодавстві, наявності тіньового сектору активно відбувався процес протиправного перерозподілу прав власності. Час від часу, в період зміни влади, посилення правової, організаційної та економічної нестабільності відбувається загострення боротьби за право володіти бізнесом чи контролювати його [1].

У західній практиці рейдерство поділяють на «біле», «сіре» й «чорне». «Білі» рейдери діють винятково за законом, прагнучи до підриву економічного становища підприємства, що знаходиться у фокусі їхньої уваги. «Сірі» використовують сумнівні методи, балансуючи на межі законності. Вони цілком можуть застосувати подвійний реєстр або фальсифікувати результати виборів зборів акціонерів. «Чорні» не хтують навіть використанням силових методів, хоча їхні головні інструменти – підкуп чиновників і підробка документів.

В Україні рейдерство постає як засіб досягнення власних інтересів несанкціонованим шляхом загарбання малих та середніх підприємств. Через нестійкість, корумпованість та свавільність державних органів, прогалини у законодавстві це ганебне явище набирає високих темпів зростання та набуває відверто кримінального характеру, що проявляється в злочинному захопленні чужої власності вкупі з корупцією в законодавстві, правоохоронних органах та використанні у власних цілях службових повноважень. Так, за останні 5 років кількість кримінальних проваджень за рейдерство виросла у 2,5 рази: з 290 справ за 2015 рік до 849 у 2020 році, й тенденція на збільшення

зберігається (рис. 1). Натомість, кількість розглянутих в суді справ щодо рейдерства складає менше половини таких випадків [2].

Рис.1. Кількість кримінальних проваджень щодо рейдерських атак в Україні у 2015-2020р.р.

Тож, робота з протидії рейдерству має проводитися як на державному рівні, так й на рівні підприємств. Щодо загальнодержавного рівня, то 22.07.2019 Президент України підписав Указ №542/2019 «Про заходи щодо протидії рейдерству» [3]. Документ містить набір інструментів, що впроваджені в практику вітчизняного законодавства щодо належного захисту власників бізнесу та протидії позбавленню їх майнових прав. Але особлива роль в протидії рейдерству, власне, відводиться безпосередньо підприємствам.

На рівні підприємств захист прав на бізнес та нерухоме майно від рейдерства має включати наступні кроки: приведення корпоративних документів підприємства у відповідність до чинного законодавства та формування правової грамотності в колективі; моніторинг інформації про активи підприємства за допомогою відкритих державних реєстрів (Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, Державного реєстру речових прав на нерухоме майно); забезпечення підприємства професійною охороною; звернення до суб'єкта, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно щодо заборони вчинення реєстраційних дій з об'єктом нерухомого майна, якщо власникові стало відомо про спроби незаконного заволодіння його майном; навчання персоналу щодо поведінки під час рейдерської атаки задля організації більш ефективного захисту і усунення ефекту несподіванки; структурування корпоративного управління; злагоджена робота служби безпеки підприємства і відділу кадрів; впорядкована система зберігання документів на підприємстві; залучення професійного юриста для правової допомоги тощо.

Слід зауважити, що для отримання необхідної інформації рейдерами широко використовується промислове (підприємницьке) шпигунство. Для підприємницького шпигунства інтерес становить саме конфіденційна інформація, яка відноситься до комерційної таємниці, є цінною, оскільки приносить прибуток чи надає підприємству переваги у будь-якій сфері. Відповідно до цього, постає необхідність в превентивній роботі щодо забезпечення інформаційної безпеки на підприємстві. Дуже важливо саме «на попередження» вживати заходів щодо захисту власного бізнесу від ворожого поглинання – оцінювати вразливість бізнесу, обмірковувати можливі схеми захисту. Заходи із забезпечення інформаційної безпеки, з однієї сторони, мають бути спрямовані на охорону конфіденційної інформації (запобігання несанкціонованому доступу до локальних комп'ютерних мереж, усунення «жучків» та ін.); з іншої - включати контрзаходи (пошук, обробка і використання інформації про конкурентів, партнерів, контрагентів), які підтримують розвиток підприємства і є основою для попередження небезпек та подолання загроз [4].

Ефективним способом контролю є забезпечення доступом до конфіденційної інформації лише довіреним особам та керівництву, що дозволить мінімізувати ризик витоку даних. Крім того, необхідні додаткові превентивні заходи: для забезпечення захисту від підробки документів необхідно встановити обмеження в обігу документів та печатки у середині підприємства; для забезпечення захисту від добровільного надання інформації рейдерам працівниками фірми має місце підтримання

ефективної корпоративної політики, основою якої є кадрова політика підприємства, що являє собою систему сформованих правил, прав та обмежень, які орієнтують співробітників на досягнення місії та цілей підприємства згідно з його стратегією та зумовлюють спрямованість відносин працівників у колективі та з підприємством загалом; для загального захисту документів необхідно встановити контроль над вхідною та вихідною кореспонденцією.

Мінімізації ризику сприяє концентрація капіталу або викуп часток у акціонерів, які не беруть участі в діяльності підприємства, а також постійний моніторинг змін у їхньому складі. Підприємство повинно бути готовим до контрвикупу акцій/часток і додаткової емісії. Також важливо відстежувати кредиторську заборгованість, аби попередити викуп великої її частки. В ідеалі відносини з кредиторами повинні характеризуватися високим ступенем лояльності. Тобто керівництво підприємства має бути повідомлено про спроби сторонніх осіб викупити у його кредиторів борг.

Якщо рейдерське захоплення відбулося, слід негайно звернутися до правоохоронних органів, Комісії з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації, суду, звернутися до засобів масової інформації з метою інформування громадськості про рейдерське захоплення. Також необхідно повідомити про захоплення антирейдерський штаб, куди входять представники територіального управління юстиції, прокуратури, Головного управління національної поліції в області та інших органів виконавчої влади. Таким чином, навіть коли відбулося рейдерське захоплення суб'єкта господарювання боротися і подолати наслідки неправомірних дій рейдерів можливо за умови оперативності та спільних злагоджених дій постраждалих та спеціалістів органів влади.

Наприкінці слід підкреслити, що зазвичай, рейдерські атаки краще не допускати, ніж потім усувати їх наслідки. Отже, власникам бізнесу та нерухомого майна необхідно самостійно здійснювати превентивну роботу в постійному режимі щодо протидії рейдерству. На нашу думку, такі заходи, що мають бути реалізовані на кожному підприємстві, сприятимуть більш ефективній боротьбі з рейдерством в цілому в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бабіна Н. О. Рейдерство як загроза економічній безпеці підприємства / Н. О. Бабіна // Ефективна економіка. № 3. – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4845> (дата звернення 01.02.2022)
2. Рейдерство в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://opendatabot.ua/open/raiders> (дата звернення: 31.01.2022)
3. Про заходи щодо протидії рейдерству. Указ Президента України №542/2019 від 22.07.2019р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/542/2019#Text> (дата звернення: 31.01.2022)
4. Бабіна Н.О. Сучасні технології захисту комерційної таємниці від промислового шпionaжу / Н.О.Бабіна// Вісник КНУТД. – 2010. - №5 (5). – С.13-18.

Литовченко Олена, кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний економічний університет імені О.М. Бекетова, м. Харків, E-mail: lytovchenko_elena@i.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7852-4918>

Дзерве Лілія, студентка, Харківський національний економічний університет імені О.М. Бекетова, м. Харків, E-mail: dzervelilia@gmail.com

Lytovchenko Olena, Ph.D.(Economics), Associate Professor, O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7852-4918>

Dzerve Lilia, student, O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, E-mail: dzervelilia@gmail.com